

крају, треба осврнути и на језик којим сам Јово Радош пише. У питању је суздржано, довољно прецизно, али и одњеговано писање у најбољим традицијама београдског научног стила. Сматрамо, свакако, похвалом када кажемо да се у нечијем маниру писања наслућује дух и интенција наших претходника који су настојали да им вриједност онога што су казали зависи и од начина на који су то казали. Писана, дакле, ријетко одњегованим стилем, ова књига Јова Радоша свједочи о великом интелектуалном распону једног супериорног познаваоца књижевности, филозофије, теологије, историје, једном ријечју – готово свих друштвених и хуманистичких наука.

Будимир АЛЕКСИЋ

СЕЋАЊЕ И БИВСТВОВАЊЕ СЛОБОДАНА МАНДИЋА

Слободан Мандић, *Дух ѝриче и груђа имена*, Агора – Градска библиотека „Жарко Зрењанин”, Нови Сад – Зрењанин 2020

*Достојно јесте славиј стварности
у трагиву несстварној.*

Иван В. Лалић (*Четврти канон*)

„Ништа што је прошло није престало да постоји.” Чини нам се да је најбоље овом сентенцом започети причу о Мандићевом најновијем прозном остварењу, шеснаестом по реду. Наведена реченица, рекло би се, у великој мери илуструје основне постулате Мандићевог романописања. Тврдећи ово, пре свега, мислимо на ауторово препознавање прошлости и садашњости као аутопоетички важних елемената, а потом и на казивање о универзалним идејно-тематским феноменима из живота појединца непрекидно замишљеног над прошлим и будућим искуствима.

Након, између осталог, Вавилонске Куле *Кружока на златни ѝојон* и Диска из Фестоса *Панонских ѝалимјесетја*, роман *Дух ѝриче и груђа имена* илустрован је Чонтваријевом сликом *Учијељ Мароканац*. Сасвим је јасно да се Мандић предано позабавио идејно-естетским решењем предњих корица својих романа, те у том контексту ваља размотрити Учитеља Мароканца. Није згорег напоменути да је по први пут реч о представи људске фигуре на корицама неког романа овог аутора. Као објашњење оваквог избора слике, аутор у сопственом појмовнику тврди да је реч о приказивању спиритус мовенса сопствене прозе, али, и поред тога, и даље смо запитани *ко је учијељ?* Узевши у обзир претходни Ман-

дићев опус, разуме се да је очинска фигура значајан лајтмотив његове прозе. Приповест о оцу коју започиње у роману *Време очева*, расписује у *Очевом друћом мандаћу*, те јој даје сопствени печат у *Панонским љалимјесетима* када, како то утврђује пређашња рецепција, прави отклон од других романописаца:

Све до романа *Панонски љалимјесети* прича оличена у оцу могла се посматрати у контексту дефинисања и семантизовања приче у делима писаца, као што су Данило Киш и Давид Албахари. Док је код њих прича добијала легитимитет, тек будући обележена смрћу тј. одсуством оца, код Слободана Мандаћа прича живи све док је отац жив.

Када је реч о очинској фигури у *Духу љриче и друћим именима*, могло би се рећи да је лик оца задобио више домете. Наиме, *Учићел* на предњој корици, те очев лик најјасније издиференциран у односу на остале ликове у самом роману, дају нам за право да констатујемо да је отац учитељ сину. Очев лик је семантички и херменеутички важан како за саму причу, тако и за њено разумевање у целини. С једне стране, упечатљиви су физичке особине и очеви поступци. Слика очевих очију, у часу када умире *ојтац нације* ондашње државе:

„Живот би могао бити бескрајан, тумачи отац испражњених очију” или трагикомична слика остарелог Херцеговца који се у банатској равници латио гусала усред НАТО агресије и „Гусла, ниже неправде које нам се носе [...]. Грми, кличе претке, све се пролама; да оно напољу заглуши”.

Ова сцена вишеструко је интригантна, како пиктурално, тако и значењски. Отац се хвата гусала под НАТО бомбама (окупацијом), баш како су то чинили Херцеговци и остали Срби током османске тираније (Сетимо се да *нишћа цићо је љроцло није љресћало да љостјоји*), а паралелно ваља гусле сагледати као симбол фолклорне традиције прошлих времена, но и као средство које је богатило усмено приповедање. Замисао о значају усменог приповедања наметнута је и кроз детаљ о очевој вербалној навици да константно прибегава и понавља везник *и* у разговору. Било је речи о лајтмотиву очевог лика *и* у првом *и* у другом *и* у најновијем роману. Очев најдражи везник није ништа друго до отеловљење романопишчеве потребе да ствара/приповеда. Оно што је у *Панонским љалимјесетима* препознато у контексту Андрићеве беседе „О причи и причању”, јасно се наслућује и у *Духу љриче* посредством указа на везник *и*, а посредством очевог лика отеловљена је жеља да прича тече *и* даље *и* да причању краја нема, тако да „та прича као да жели, попут причања легендарне Шехерезаде, да завара крвника да одложи неминовност трагичног удеса који нам прети, и продужи илузију живота и трајања”. У истом контексту ваља осматрити и сваку реч наслова романа. Оваквим насловом аутор поручује да је тежиште на *Духу приче*, било да се та реч односи на „Духа” који саопштава у перо приповедача или се пак односи

на атмосферу говорења у роману, док су све личности сведене на имена и само на кључну особину.

Година објављивања романа о коме је реч јесте и година када се у нашу свакодневицу уселио и коронавирус. Премда још увек актуелна пандемија у *Духу њриче и дружим именима* нема фабулативно релевантно место, Мандић овом виду садашњег тренутка посвећује редове у курзиву на крају сваког поглавља. Потребу романописца да овај сегмент актуелне свакодневице инкорпорира у своје дело не треба занемаривати, ни посматрати је као козметичко одступање од основне нити приче. Курзивни редови које Мандић посвећује вирусу, рекли бисмо, представљају средство за ново изражавање свега онога што је аутор тематизовао у ранијем опусу. У години док саставља рукопис за роман, вирус је аутору послужио као ново рухо за блиске му идеје о слободи, емпатији, интеракцијама појединца наспрам и унутар колектива, али и нужности покретања појединчеве индивидуације. Опређен за фрагментарност у приповедању, Мандић ће о вирусној садашњици говорити далеко најмање, међутим, ако бисмо спојили курзивне делиће приче у засебан мозаик, ауторово промишљање може се свести на прву курзивну реченицу исписану након првог поглавља и последњу након последњег поглавља, што ће рећи: „Сага је њу још и он” и на крају: „*Incipit vita nova*” [курзив – С. М.].

Сматрамо да је непотпуно *Дух њриче и друја имена* жанровски одредити као мемоарску прозу или пак као роман у правом смислу те речи. Обе одреднице су прихватљиве само у извесној мери. Не може бити речи о чисто мемоарској прози, будући да има јасних обележја момента у коме прозно остварење настаје, но, с друге стране, не може се говорити о роману у правом смислу те речи, јер нема јасног фабулативно-сигејног тока, издиференцираних ликова, заплета или расплета. Чини нам се да је најсрећније решење послушати аутора, те доживљавати овај роман управо у духу ваздан недоречене приче са именима која ту причу чине.

Сваки од аспеката који смо овде покушали да осветлимо препоручује за читање прозу Слободана Мандића, не зато што је то роман о носталгији за завичајем или бившом државом, а још мање јер је то роман о цинизму и ламенту над садашњицом. Више од свега наведеног, *Дух њриче и друја имена* јесте прича о култу сећања и памћења, мемоарска белешка о сазревању дечака, те његовом слушању *дружих имена* убележена искуством одраслог човека кога на последњој страници остављамо јунговски припремљеног за сурову реалност данашњице и неизвесност новог духа приче сутрашњице.

Милан РАДОИЧИЋ